

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2011

Janmartin Rahder en Arno Braam

Inleiding

Tot aan de eeuwwisseling broedde de grote gele kwikstaart zeer sporadisch in Noord-Brabant. Na 2000 nam het aantal plotseling toe. Sinds 2006 volgt de stichting Vogels in Brabant de soort op de voet. Een groot aantal mensen gaat in het voorjaar op pad om territoria van de grote gele kwik op te sporen. Dit artikel beschrijft de resultaten van 2011.

De winter van 2011

Weer verliep de winter ongunstig voor de overwinterende grote gele kwikstaarten. Het was een vrij koude winter, waarbij het koude karakter van de winter vrijwel volledig voor rekening kwam van december. December verliep zeer koud, de koudste sinds ruim 40 jaar. Er was sprake van een langdurige vorstperiode; december telde 29 vorstdagen. Vrijwel de gehele maand lag er een sneeuwdek.

grote gele op stekelbaarsjacht, winter 2011 (foto Huib de Rooij)

Resultaten

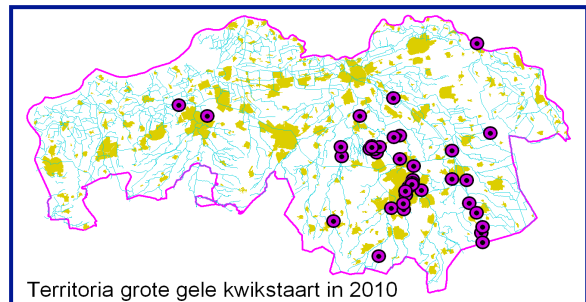
In 2011 zijn 33 territoria gevonden. Dat zijn er 7 minder dan in 2010 (-18%). Dit is de derde afname op rij. Sinds het hoogtepunt in 2008 (50 territoria) is in drie jaar de broedpopulatie in Noord-Brabant met een derde afgenomen. De koude en sneeuwrijke winters lijken een aannemelijke verklaring voor deze terugval. Verderop hierover meer.

Daarnaast was het voorgaande jaar 2010, op zijn minst regionaal, een slecht broedseizoen. In Twente vlogen dat jaar gemiddeld 2 jongen per paar uit en in geen enkel geval kwam het hierna nog tot een vervolglegsel. Mogelijk heeft de uitzonderlijk koude meimaand, wanneer veel jongen van het eerste broedsel horen uit te vliegen, het broedsucces gedrukt,

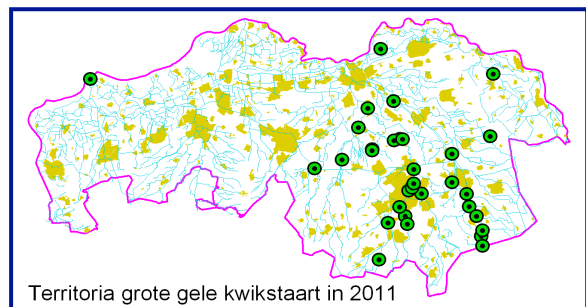
evenals de animo om met een nieuw legsel te beginnen (Boele *et al*, 2012)

Over het broedsucces van grote gelen in Noord-Brabant is weinig bekend, omdat er nog steeds weinig nestkastgegevens worden doorgegeven aan het coördinatiepunt van Brabants Landschap!

De kaartjes tonen de gevonden territoria van grote gele kwikstaarten in 2010 en 2011.

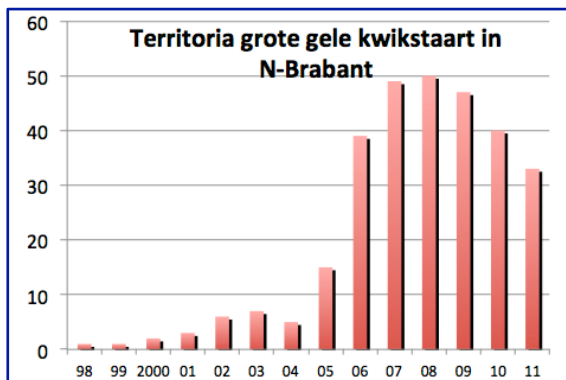
Territoria grote gele kwikstaart in 2010

Territoria grote gele kwikstaart in 2011

Bedenk daarbij dat het hier niet om met zekerheid vastgestelde broedgevallen gaat; ook een eenmalige waarneming tussen 20 april en 20 juni van een volwassen vogel in geschikt biotoop leidt tot een territoriumstip. De criteria zijn gebaseerd op die van SOVON.

Populatieontwikkeling

De grafiek toont de stormachtige toename in Noord-Brabant sinds 1999 en de afname, vanaf het Noord-Brabantse topjaar 2008. De sprong in de grafiek in 2006 is het gevolg van de vergrote onderzoeks-inspanning sinds dat jaar.

De winters van 2000 t/m 2008 verliepen (op 2003 na) alle zacht tot buitengewoon zacht. De sterke ontwikkeling van de Noord-Brabantse populatie viel juist in deze periode. De winters vanaf 2009 verliepen kouder, met daarin tenminste een felle vorstperiode, soms samen met een langdurig sneeuwdek. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat deze koude winters hun tol hebben geëist onder de in West-Europa overwinterende grote gelen.

schaatsende grote gele kwikstaart, winter 2010 (foto René van Rossum)

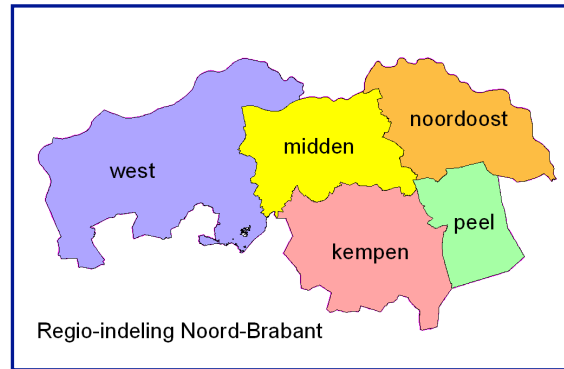
Verspreiding naar regio

De verspreiding van de grote gele kwik in Noord-Brabant laat zien dat in 2011 nu ook het kerngebied De Kempen is geraakt door de terugval. De grootste daling dit zich hier voor, van 24 naar 15 territoria (van 60% naar 45%); dit is een afname met 38%, beduidend meer dan de gemiddelde afname in de provincie van 18%. De Peel, de zuidoostelijke regio, blijft stabiel met 9 territoria. Hier bevindt zich ruim een kwart van de Noord-Brabantse populatie.

GGK-territoria naar regio:

regio	2008	2009	2010	2011
west	4	2	2	1
midden	10	10	4	6
noordoost	3	1	1	2
peel	10	7	9	9
kempen	23	27	24	15
totaal	50	47	40	33

Voor de opletende lezer: de cijfers per regio wijken soms iets af in vergelijking met vorige overzichten. Dit als gevolg van enkele

grenswijzigingen naar regio. Ook zijn de totalen van de afgelopen jaren soms iets hoger dan in een vorig verslag; nog steeds krijgen we (bewezen) territoria uit eerdere jaren gemeld!

Beek-, kanaal- erf- en rioolkwikken

Na de terugval in 2010 van de Dommelse beekkwikken is het aantal stabiel gebleven met 13 paar. Dit jaar waren er 4 watermolens bezet, tegen 3 vorig jaar; een flink aantal molens blijft dus onbezet. Langs de Zuid-Willemsvaart is het aantal territoria weer terug op 9, van 6 in 2010. De rioolkwikken van de waterzuiveringen zijn afgenomen van 8 naar 4 territoria. Opvallend is het aantal erfkwikken in 2011. Zes territoria bevonden zich in of aan een boerderij of woning. Drie ervan zonder 'stromend water', zelfs niet in de wijde omgeving.

Nestkasten

Sinds 2008 zijn op veel plaatsen nestkasten geplaatst, speciaal ontwikkeld voor de grote gele kwikstaart. Dit loopt via Stichting Brabants Landschap (zie: *partners*). Het is bekend dat de soort deze kasten graag gebruikt en het broedsucces is hoog.

We willen graag over meer broedgegevens beschikken, zodat we ook het broedsucces kunnen volgen. Het is daarom belangrijk dat alle vrijwilligers die kasten hebben opgehangen, de resultaten doorgeven aan de Stichting Brabants Landschap. Zie onze site voor het adres.

Onderzoek in 2012

Ook in 2012 zal het onderzoek naar de broedpopulatie van de grote gele kwikstaart in Noord-Brabant worden voortgezet. We zijn zeer benieuwd naar de gevolgen van de winter van 2011, met zijn vorstperiode en vooral langdurige sneeuwbedekking. Als je ook wilt meedoen aan dit onderzoek dan kan je contact met ons opnemen via onze site grotegelekwik.nl.

Blijf ook losse waarnemingen doorgeven via waarneming.nl!

Dankzegging

Zonder de inspanningen van een flink aantal deelnemers is een dergelijk (vervolg-) onderzoek niet mogelijk. Onze dank gaat daarom uit naar alle waarnemers, en in het bijzonder de regiocoördinatoren Robert Kastelijn en Ger van Santvoort.

We danken Marco Bakermans, Leo Ballering, Ineke Barten, Jappe Beekman, Wil Beeren, Jan Benoist, Ron Berkhout, Harry van der Borg, Ruud Bouwman, Raymond van Breemen, Mario Bullens, Harry Claasen, Albert van Engeland, Frans van Erve, Dirk Eykemans, Fiona Franken, Gerard van Gool, Piet Gruyters, Henk van Hak, Toon van Haren, Tom Heijnen, Frans Hijnen, Fons van Hout, J. Hubers, Cees Janssen, Hans van Kapel, Otto Kwak, Loet de Lange, Jaap van der Linden, Frans Maas, Riet Meijer, Antonio Mendoza, Henk Munsters, Theo Muusse, Jurgen Nous, Lieke Nijholt, Rutger van Ouwerkerk, Piet Peijs, Wiel Poelmans, Marco Renes, Huib de Rooij, René van Rossum, Jeff Samuels, Mark Scheepens, Jelle Schuurmans, Berry Setton, Henk Sierdsema, Koos Slenders, Jochem Sloothaak, Noline Soeter, Pieter Sommers, Albert Sprengers, Dirk van Straalen, Simon Teerink, Arno Teunissen, Frans van Tuijl, André Veen, Bart Veenstra, Wilma Venmans, Marein Verbeek, Saskia Verberne, Tiny Vermeer, Bart Vervoort, Hisko de Vries en Jan Wouters.

Verder dank aan allen die hun gegevens doorgeven via www.waarneming.nl en aan degenen die we helaas vergeten zijn te noemen!

Arno Braam en Janmartin Rahder

info@grotegelekwik.nl

Jonge grote gele kwik, Sint-Oedenrode, mei 2011
(Foto Bart Vervoort)

Bronnen:

Akker, Peter van den (2012). Het broedseizoen 2011 van IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart in Twente. Eigen rapport.

Boele et al. (2012). Broedvogels in Nederland 2010. Sovon-rapport 2012-01. Nijmegen.

Braam, Arno en Janmartin Rahder (2009). Geschiedenis van een nieuwkomer: de grote gele kwikstaart als broedvogel in Brabant in 2006-2008. www.grotegelekwik.nl.

Hustings, F, J van der Coelen, B van Noorden, R Schols en P Voskamp (2006). Avifauna van Limburg. St. Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.

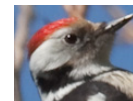
Kwak, R (2002). Grote Gele Kwikstaart pp. 350-351 in: SOVON, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. KNNV, Leiden.

Rahder, J en A. Braam (2010). De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2009. www.grotegelekwik.nl.

Rahder, J en A. Braam (2011). De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2010. www.grotegelekwik.nl.

Partners:

www.brabantsevogels.nl

www.brabantslandschap.nl

www.dommel.nl

www.eco-on-site.nl

www.grotegelekwik.nl

